

KS. PIOTR KULBACKI

ADORACJA EUCHARYSTII JAKO AKT RELIGIJNY

W nauczaniu Jana Pawła II, szczególnie w ostatnich latach jego pontyfikatu, zauważamy coraz większe akcentowanie adoracji Najświętszego Sakramentu. O jej roli i potrzebie mówią zarówno oficjalne dokumenty papieskie, jak i osobiste świadectwo Jana Pawła II. Zachęta do adoracji, którą zawarł w dokumentach, jest potwierdzona jego długim trwaniem na modlitwie przed Najświętszym Sakramentem. Oczywiście nie jest to jedynie świadectwo i wezwanie płynące z pontyfikatu Jana Pawła Wielkiego. Od drugiej połowy ubiegłego stulecia obserwujemy bowiem, jak bardzo w żywych wspólnotach chrześcijańskich – nie tylko kontemplacyjnych, ale też apostołskich, podejmujących najtrudniejsze zadania – rozwijała się potrzeba adorowania Eucharystii. Eucharystia, stanowiąc centrum życia Kościoła, promieniuje na całe życie zaangażowanych chrześcijan. Adoracja pomnaża we wspólnotach i w ich poszczególnym członkach miłość i dostarcza sił do apostołstwa. Dlatego też Jan Paweł II pod koniec swojego życia, kontynuując misję nowej ewangelizacji, ogłosił Rok Eucharystii. Jako niezwykle istotną dla rozwoju chrześcijańskiego życia, osobistego i wspólnotowego, ukazuje adorację eucharystyczną list apostolski *Mane nobiscum Domine*¹ oraz wcześniej wydana encyklika *Ecclesia de Eucharistia*² i instrukcja *Redemptionis Sacramentum*³, zawierająca dyscyplinujące wskazania związane z Najświętszą Eucharystią. Ich uzupełnienie stanowi dokument Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscy-

---

Ks. dr PIOTR KULBACKI – wykładowca w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: ul. Ks. F. Blachnickiego 2, 34-450 Krościenko nad Dunajcem; e-mail: PiotrKulbacki@oaza.pl

¹ Jan Paweł II. List apostolski *Mane nobiscum Domine*. Anamnesis 11:2005 z.1 s. 5-17 (dalej skrót: MnD).

² Jan Paweł II. Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*. Watykan 2004.

³ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*. Poznań 2004

pliny Sakramentów zawierający wskazania i propozycje związane z Rokiem Eucharystii⁴ Teksty te stanowią logiczną kontynuację papieskich dokumentów o charakterze pastoralnym, wydanych na przełomie tysiącleci, a ukazujących świętość jako istotną perspektywę życia chrześcijanina. Dokumenty te wielokrotnie odwołują się do adoracji Eucharystii⁵

Niniejsze opracowanie zostało zainspirowane listem apostolskim Jana Pawła II *Mane nobiscum Domine* ogłaszającym Rok Eucharystii⁶ Papież nie tylko zachęcał w nim gorąco do adoracji eucharystycznej⁷, ale podkreślił równocześnie, że nie daje w swym liście nowego programu, a raczej zachętę do odczytania na nowo tego, czym Kościół żył w ostatnim czasie – akcentując wymiar eucharystyczny⁸ Dlatego wydaje się niezwykle interesującym spojrzenie na wezwanie do adoracji eucharystycznej w świetle różnych dokumentów Kościoła. W niniejszym artykule chcemy zanalizować, jak o adoracji mówi Kościół w swoim nauczaniu katechizmowym. Promulgowany przez Jana Pawła II posoborowy *Katechizm Kościoła Katolickiego* ma służyć porządkowaniu przekazywania wiernym nauczania Kościoła. Okazuje się, że lektura tekstów *Katechizmu* dotyczących adoracji jest niezwykle pouczająca, gdyż pozwala na postrzeganie adoracji Eucharystii jako aktu religijnego na szerszym tle tradycji judeochrześcijańskiej⁹

ADORACJA AKTEM CNOTY RELIGIJNOŚCI

Adoracja jako akt religijny oznaczający oddanie czci Bogu jest wyraźnie obecna na kartach Starego Testamentu. Septuaginta, posługując się w epoce hellenistycznej terminami προσκυνεῖν, προσκύνησις ‘przekazywać pozdrowienie, całować’, nadała im charakter kultyczno-sakralny, określając w ten sposób akty adoracji Boga, z którymi łączyły się inne akty kultu – ofiary,

⁴ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*. „Anamnesis” 11:2005 z.1 s. 20-49.

⁵ Zob. Jan Paweł II. List apostolski *Novo millennio ineunte*. Poznań 2001; tenże. List apostolski *Dies Domini*. Watykan 1998; tenże. List apostolski *Rosarium Virginis Mariae*. Watykan 2002 i inne.

⁶ Por. D. Kwiatkowski. *Duszpasterskie zadania i wyzwania dla Kościoła w Roku Eucharystii*. „Liturgia Sacra” 10:2004 nr 2 s. 268-269.

⁷ MnD 18

⁸ MnD 5

⁹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 1994.

muzyka, śpiew¹⁰ Natomiast, rzecz ciekawa, etymologia łacińskiego terminu *adorare* związana jest z przedchrześcijańskimi zwyczajami. Paganie całowali swoje bóstwa, jednak nie mogąc dotknąć bożka człowiek wyciągał przed usta swoje ręce (*ad os*, por. Job 31, 26 nn.). Gest ten wyrażał pragnienie dotknięcia Boga i zarazem dystans dzielący człowieka od Boga¹¹

Adoracja w tekstach *Katechizmu* została określona jako podstawowy akt cnoty religijności (KKK 2096). To miłość skłania nas – ze sprawiedliwości – do oddania Bogu tego, co jesteśmy mu należni jako stworzenie (KKK 1807; 2095), natomiast cnota religijności daje nam uzdolnienie (sprawność) do takiej postawy (KKK 2095)¹²

Katechizm, komentując pierwsze przykazanie Dekalogu, podaje następujące określenie adoracji jako aktu cnoty religijności: „Adorować Boga oznacza uznać Go za Boga, za Stwórcę i Zbawiciela, za Pana i Mistrza wszystkiego, co istnieje, za nieskończoną i miłosierną Miłość. [...] Adorować Boga oznacza z szacunkiem i całkowitą uległością uznać «nicość stworzenia», które istnieje jedynie dzięki Bogu. Adorować Boga oznacza wychwalać Go, wielbić i uniażać samego siebie” (KKK 2096-2097). Taka postawa jest jednak nie tylko aktem cnoty religijności wynikającym ze sprawiedliwości. *Katechizm* przypomina, że całe stworzenie jest skierowane ku chwale Boga (KKK 344), po to bowiem zostało powołane do istnienia, aby Go adorowało (KKK 347). Zauważmy, że Stary Testament zawiera mnóstwo poetyckich tekstów będących wyrazem adoracji wielkości Boga Stwórcy, Boga opiekującego się swoim ludem, Boga wyprowadzającego swój lud z niewoli (np. Heksameron, hymny Exodusu, psalmy)¹³

Trzeba podkreślić, że choć całe stworzenie oddaje hołd Bogu, to w szczególny sposób do tej adoracji powołani są, oprócz człowieka, aniołowie jako byty osobowe (KKK 330). Obdarzone rozumem i wolną wolą są wysłannikami Boga, słuchając bowiem jego słowa, zawsze kontemplują „oblicze Ojca... który jest w niebie” (KKK 329)¹⁴

Skoro aniołowie stoją przed samym obliczem Bożym i adorują Go, to nic dziwnego, że jako pierwsi pojawiają się przy narodzeniu Jezusa, i to oni jako

¹⁰ F. Gryglewicz. *Adoracja. W religii. 2.* W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 1. Lublin 1973 kol. 96.

¹¹ *Słownik teologii biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour. Poznań–Warszawa 1985 s. 44.

¹² T. Ślipko. *Zarys etyki ogólnej*. Kraków 1984 s. 375; por. S. Olejnik. *Teologia moralna fundamentalna*. Włocławek 1998 s. 288-291.

¹³ G. von Rad. *Teologia Starego Testamentu*. Warszawa 1986 s. 284, 286, 413.

¹⁴ Por. *Praktyczny słownik biblijny*. Red. A. Grabner-Haider. Warszawa 1995 kol. 40.

pierwsi składają hołd Synowi Bożemu. *Katechizm*, omawiając nowotestamentalny porządek Wcielenia, uwydatnia ich rolę nie tylko w uwielbieniu Boga, ale także w adoracji Dzieciątka, przypieczętowującej prawdę o Boskiej naturze Nowonarodzonego. Całe życie słowa Wcielonego, od Wcielenia do Wniebowstąpienia, jest ściśle związane z adoracją i służbą aniołów (KKK 333). A przecież tylko Bogu samemu należy się takie uwielbienie. Zauważmy, że nie tylko aniołowie adorują Jezusa Chrystusa. Także ludzie, począwszy od betlejemskich pasterzy, włączają się w adorację Boga-Człowieka.

Katechizm przywołuje także inne momenty uwielbienia Boga, adoracji Syna Bożego przez ludzi, gdy zwracają się do niego jako Kyriosa. Faktycznie, często zwracając się do Niego tytułowali Go „Panem”, co świadczyło o ich szacunku i zaufaniu i oznaczało, że tytuł ten, wypowiedany za natchnieniem Ducha Świętego (KKK 683), wyrażał uznanie Boskiego misterium Jezusa¹⁵ *Katechizm* potwierdza *expressis verbis*, że w spotkaniu z Jezusem zmartwychwstałym użycie tego tytułu w słowach: „Pan mój i Bóg mój!” ma charakter adoracji (KKK 448)¹⁶

Należy wyjaśnić też różnicę czci oddawanej świętym i Chrystusowi. Wskazując na istotę obcowania świętych, podkreśla się za św. Polikarphem, że „składamy hołd (Chrystusowi) w naszej adoracji, gdyż jest Synem Bożym, męczenników zaś kochamy jako uczniów i naśladowców Pana” (KKK 957).

Zostaje także ukazany fundamentalny dla człowieka owoc uwielbienia: „adoracja Jedyneho Boga wyzwala człowieka z zamknięcia się w sobie, z niewoli grzechu i bałwochwalstwa świata” (KKK 2097). Nauczanie to stanowi nie tylko klucz do rozpoznania wagi samej adoracji, ale umożliwi zrozumienie, dlaczego „świat” pogrążony w bałwochwalstwie będzie czynić wszystko, by przeszkadzać człowiekowi w uniżeniu przed Bogiem, aby człowiek pozostawał w niewoli swej idololatrii. Adoracja jawi się tu jako podstawowa droga wyzwolenia człowieka.

---

¹⁵ Por. T. Hergesel. *Znaki*. W: *Egzegeza Ewangelii św. Jana*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1992 s. 394.

¹⁶ Por. B. Migut. *Ofiara Chrystusa w ujęciu teologii liturgicznej*. „Liturgia Sacra” 10:2004 nr 2 s. 232-233.

ADORACYJNY WYMIAR MODLITWY

Będąc odpowiedzią na błogosławieństwo Boże, adoracja staje się, według *Katechizmu* (KKK 1078, 2628), zasadniczą postawą człowieka uznającego się za „stworzenie przed swoim Stwórcą” Uniżenie ducha ludzkiego i pełne czci milczenie przed Bogiem „napenia nas pokorą i nadaje pewność naszym błaganiom” Autentyzm tej postawy domaga się jednak uznania wielkości i świętości Boga oraz umiłowania go ponad wszystko (KKK 2628).

Uczniowie Jezusa zwracali się do Niego z prośbą o nauczanie ich podstawowej umiejętności potrzebnej uczniom mistrza z Nazaretu. W odpowiedzi otrzymali wzorcową formę modlitwy, która niesie ze sobą szkołę uwielbienia, prowadzącą chrześcijanina do adoracji eucharystycznej. Już samo stanie na modlitwie w obecności Ojca rodzi w nas postawę adoracji (KKK 2803). *Katechizm* zwraca uwagę, że wezwanie „święć się imię Twoje” należy rozumieć nie tyle w znaczeniu przyczynowym, co wartościującym: uznać za świętego, traktować w sposób święty. Chrześcijanie zatem często traktują te słowa jako uwielbienie i dziękczynienie, mające charakter adoracji Imienia Bożego (por. KKK 2807).

Wątek powyższy jest rozwijany w *Katechizmie* przy omawianiu drugiego przykazania Dekalogu. Zawiera ono bowiem *implicite* wezwanie do odpowiedzi na dar Boży, jakim jest objawienie Jego Imienia. Bóg powierza się człowiekowi w misterium o charakterze osobowym¹⁷ Ma ono zawsze charakter dialogiczny¹⁸ To obdarowanie Imieniem Pańskim, które jest święte, staje się znakiem zaufania i zażyłości. Jedyna forma używania Imienia Bożego przez człowieka to błogosławienie, wychwalanie i uwielbienie. Pamiętać o Bożym imieniu należy w „ciszy miłującej adoracji” (KKK 2143). Oznacza to szczególną postawę człowieka wobec Imienia Bożego. Restrykcje talmudyczne, związane z semicką koncepcją imienia, powinny stanowić potwierdzenie dla nowotestamentalnego sposobu przepowiadania, „przenikniętego adoracją i szacunkiem dla imienia Pana naszego, Jezusa Chrystusa” (KKK 2145).

Katechizm zwraca też uwagę, że doksologia końcowa Modlitwy Pańskiej – „bo Twoje jest Królestwo i potęga, i chwała na wieki” – jest wyrażona w formie adoracji i dziękczynienia. Podobny charakter odnajdujemy w liturgii niebiańskiej, przywoływanej w 4 i 5 rozdziale Apokalipsy (por. KKK

¹⁷ J. Ratzinger. *Duch liturgii*. Poznań 2002 s. 81.

¹⁸ B. Nadolski. *Wprowadzenie do liturgii*. Kraków 2004 s. 42-43.

2855). Słowa uznające najwyższy majestat Boga i adoracja Jego panowania odzierają z kłamstwa księcia tego świata, przypisującego sobie boskie przymioty: „królowanie, moc i chwałę”

Doświadczenie życia monastycznego wskazuje, że „rytm adoracji jest wyznaczany przez pory dnia, tygodnia, roku oraz związany z nimi kult” Dlatego *Katechizm* odwołuje się do św. Benedykta, podporządkowującego wszystkie ludzkie zajęcia służbie Bożej (KKK 347). Taka perspektywa uczy adoracji Boga we wszystkich zajęciach – całe życie czyniąc liturgią.

LITURGIA SZCZYTEM ADORACJI

Liturgia jest szczególną przestrzenią spotkania człowieka z Bogiem, miejscem, w którym lud Boży uczestniczy w „dziele Bożym” *Katechizm* odnosi nas do soborowej Konstytucji o liturgii, przytaczającej za encykliką *Mediator Dei* definicję liturgii jako wykonywanie kapłańskiego urzędu Jezusa Chrystusa; w niej zaś urzeczywistnia się uświęcenie człowieka. Nauczanie katechizmowe¹⁹ przypomina, że nowotestamentalne pojęcie liturgii jest szersze niż tylko celebracja kultu Bożego – odnosi się także do głoszenia Dobrej Nowiny i pełnienia czynów miłości. Kult – λειτουργία, uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa, ma równocześnie charakter prorocki (określany słowem μαρτυρία), bo jest głoszeniem Dobrej Nowiny, oraz królewski (określany jako διακωνία) – jako służba miłości (KKK 1070-1071). Do tej immanentnej łączności różnych aspektów posługiwania Chrystusa w Kościele nawiązuje II Modlitwa Eucharystyczna w słowach: „Dziękujemy, że nas wybrałeś, abyśmy stali przed Tobą i Tobie służyli”, ukazując w ten sposób wymiar adoracyjny zgromadzenia liturgicznego i zarazem całego życia chrześcijanina²⁰

Interesujące nas zagadnienie powraca kolejny raz w *Katechizmie* przy omawianiu tematu „Ojciec jako Źródło i Cel liturgii” (KKK 1077-1083). Natura liturgii, będącej dziełem całej Trójcy Świętej, objawia podwójny kierunek – katabatyczny (zstępujący) i anabatyczny (wstępujący)²¹ *Katechizm*

¹⁹ S. C z e r w i k. *Pojęcie liturgii według dokumentów reformy soborowej i nowego Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W: *Misterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*. Red J. J. Kopeć, H. Sobeczko, R. Pierskała. Opole 1995 s. 33.

²⁰ Por. W. D a n i e l s k i, J. J. K o p e ć. *Liturgia szkołą duchowej formacji chrześcijańskiej*. „Liturgia Sacra” 1 1995 nr 1-2 s. 19-30.

²¹ Zob. M. K u n z l e r. *Liturgia Kościoła*. Poznań 1999 s. 7-274.

podkreśla, że całe dzieło Boże jest błogosławieństwem (KKK 1079). Błogosławienie jest bowiem czynnością boską, która daje życie i zbawienie, a jej źródłem jest Ojciec. W tym kontekście błogosławieństwo Boże, będące równocześnie słowem i darem (*bene-dictio*, εὖ-λογία), może wywołać tylko jedną odpowiedź: adorację i oddanie się Stwórcy w dziękczynieniu²²

Tak rozumiana relacja Bóg–człowiek, której najpełniejszym wyrazem staje się liturgia, jest nowotestamentalną realizacją Bożego zamysłu stworzenia i zbawienia. Ojciec jest przez człowieka uznawany i adorowany (KKK 1082). Kościół błogosławi Ojca przez adorację, uwielbienie i dziękczynienie (KKK 1083). W ten sposób realizuje się w liturgii dialog poprzez znaki, symbole, słowa i czynności²³

Każde sprawowanie liturgii jest adoracją Boga. Jest odpowiedzią na podstawowe żądanie Boga wyrażone w pierwszym przykazaniu Dekalogu: „Będziesz się bał Pana, Boga swego, będziesz Mu służył... Nie będziecie oddawali czci bogom obcym” (Pwt 6, 13-14). W czasie Kościoła jest jedyną skuteczną wymianą – człowiek przyjmuje Go w darze i – jako jedyną możliwą odpowiedź wobec majestatu Bożego – adoruje Go (KKK 2084). Wagę tego przykazania podkreśla sam Jezus (por. KKK 2096): „Panu, Bogu swemu, będziesz oddawał pokłon i Jemu samemu służyć będziesz” (Łk 4, 8).

Dlatego *Katechizm* nazywa Eucharystię ofiarą uwielbienia i dziękczynienia za dzieło stworzenia i dzieło odkupienia (KKK 1359-1360). Ofiara uwielbienia jest składana Ojcu przez Chrystusa i z Chrystusem²⁴ W niej Kościół głosi chwałę Boga w imieniu całego stworzenia (KKK 1361).

Jak widać z powyższych analiz, u korzeni tradycji judeochrześcijańskiej (por. KKK 1096) leży adoracja Boga, uniżenie się człowieka przed swoim Stwórcą, oddanie Mu czci. Dlatego liturgia Kościoła zbudowana jest na fundamencie kultu o charakterze adoracyjnym²⁵

²² Czerwik. *Pojęcie liturgii* s. 19-20.

²³ Por. Cz. Krakowiak. *Celebracja liturgii w duchu Katechizmu Kościoła Katolickiego*. „Roczniki Teologiczne” 50:2003 z. 8 s. 235-238.

²⁴ Zob. J. Ratzinger. *Theologie der Liturgie*. „Forum Katholische Theologie” 18:2002 s. 7-12.

²⁵ Por. Nadolski. *Wprowadzenie* s. 33-38.

ADORACJA NAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU

Liturgiczny kult mszalny, ujawniający adorację Boga w Trójcy, znajduje swe przedłużenie w kulcie Najświętszego Sakramentu poza Mszą świętą²⁶. W minionych wiekach kult ten pełnił czasami nawet funkcję zastępczą wobec pełnego udziału we Mszy świętej. W okresie posoborowym wydawało się, że wobec skoncentrowania praktyki pastoralnej wokół realizacji postulatów pełnego, owocnego, czynnego udziału w liturgii adoracja poza Mszą świętą straciła na znaczeniu w życiu codziennym chrześcijan.

Okazuje się jednak, że taka adoracja dopełnia uwielbienia we Mszy świętej i zarazem je antycypuje. Tam, gdzie zaniechano adoracji Najświętszego Sakramentu, następowała też atrofia uczestnictwa we Mszy świętej²⁷.

Dlatego Jan Paweł II w dokumentach związanych z Wielkim Jubileuszem, z początkiem trzeciego tysiąclecia i wreszcie w zamykających jego pontyfikat przesłaniach związanych z Rokiem Eucharystii tyle miejsca poświęcił roli adoracji Najświętszego Sakramentu²⁸.

Katechizm wskazuje na głęboki sens obecności Chrystusa w Kościele, jaka ma miejsce w Eucharystii: „Skoro w widzialnej postaci miał On opuścić swoich, to chciał dać nam swoją obecność sakramentalną; skoro miał ofiarować się na krzyżu dla naszego zbawienia, to chciał, byśmy mieli pamiątkę Jego miłości, którą umiłował nas aż «do końca» (J 13, 1), aż po dar ze swego życia. Istotnie, będąc obecny w Eucharystii, pozostaje On w tajemniczy sposób wśród nas jako Ten, który nas umiłował i wydał za nas samego siebie. Pozostaje obecny pod znakami, które wyrażają i komunikują tę miłość” (KKK 1380).

To sformułowanie jest uzupełnione przez zachętę do adoracji Najświętszego Sakramentu, zaczerpniętą z listu do kapłanów na Wielki Czwartek 1980 roku *Dominicae cenae*²⁹: „Kościół i świat bardzo potrzebują kultu eucharystycznego. Jezus czeka na nas w tym sakramencie miłości. Nie odmawiajmy Mu naszego czasu, aby pójść, spotkać Go w adoracji, w kontemplacji pełnej wiary, otwartej na wynagradzanie za ciężkie winy i występki świata. Niech nigdy nie ustanie nasza adoracja!”

²⁶ *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1985.

²⁷ P. Kulbacki. *Nabożeństwa eucharystyczne w pobożności ludowej*. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 z. 8 s. 126.

²⁸ EdE 25; zob. też EdE 11 i 48.

²⁹ Por. Jan Paweł II. *Tajemnica i kult Eucharystii*. W: *Listy Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek*. Kraków 1998 s. 40-41.

Potrzeba kultu eucharystycznego wynika z miłości – Jezus czeka w znaku miłości. Uwielbienie ma być związane z postawą wynagrodzenia i zadośćuczynienia. Dlatego adoracja nie powinna ustawać, trzeba ofiarować swój czas na takie właśnie spotkanie z miłością. Spotkanie z Chrystusem-miłością uzdalnia człowieka do proegzystencji³⁰ Jest ono szczególnie ważna dla życia kapłanów i kandydatów do kapłaństwa³¹ i odkrywania tożsamości kapłańskiej zdefiniowanej sprawowaniem Eucharystii³²

Katechizm wskazuje też na źródło owego kultu. Odwołując się do konstytucji apostoelskiej Pawła VI *Mysterium fidei*, promulgującej mszał posoborowy, *Katechizm* podkreśla, że podczas sprawowania liturgii Mszy świętej wyrażamy naszą wiarę w rzeczywistą obecność Chrystusa pod postaciami chleba i wina. Dokonuje się to poprzez zewnętrzne gesty i postawy, takie jak klękanie czy głębokie skłony na znak adoracji Pana. „Ten kult uwielbienia, należny sakramentowi Eucharystii, okazywał zawsze i okazuje Kościół katolicki nie tylko w czasie obrzędów Mszy świętej, ale i poza nią, przez jak najstaranniejsze przechowywanie konsekrowanych Hostii, wystawianie ich do publicznej adoracji wiernych i obnoszenie w procesjach” (KKK 1378). Zagadnienie to zostało rozwinięte i uszczegółowione w księdze uzupełniającej mszał, a zawierającej obrzędy kultu Eucharystii poza Mszą świętą³³

ZWIĄZEK ADORACJI NAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU Z POBOŻNOŚCIĄ LUDOWĄ

W związku z wydaniem *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* temat ten był ostatnio podejmowany w różnych opracowaniach³⁴ Tu wskażemy jedynie, że nauczanie katechizmowe ukazuje historyczne korzenie kształ-

³⁰ F. Tamburrino. *The mystery of Christ in the Sacrament of the Eucharist: Sacrifice, Communion, Presence*. W: Pontificium Concilium pro Laicis. *Rediscovering the Eucharist*. Città del Vaticano 2005 s. 63.

³¹ Jan Paweł II. Adhortacja apostoelska *Pastores dabo vobis*. Watykan 1992 nr 48.

³² W. R o t h e. *Der Pfarrer als „pastor proprius paroeciae sibi commissae”* „Forum Katholische Theologie” 19:2003 s. 260.

³³ Zob. przypis 26 w niniejszym artykule.

³⁴ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*. Poznań 2003; Cz. Krakowiak. *Idee przewodnie wstępu do Dyrektorium o pobożności ludowej*. W: *Liturgia i pobożność ludowa*. Red. W. Nowak. Olsztyn 2003 s. 11-24; J. J. K o p e ć. *Liturgia i pobożność ludowa w świetle historii*. Tamże s. 25-38; K u l b a c k i. *Nabożeństwa eucharystyczne*.

towania się form adoracji Najświętszego Sakramentu: „«Święty zapas» (tabernakulum) pierwotnie był przeznaczony do godnego przechowywania Eucharystii, by poza Mszą świętą można ją było zanosić chorym i nieobecnym. Pogłębiając wiarę w rzeczywistą obecność Chrystusa w Eucharystii, Kościół uświadomił sobie sens milczącej adoracji Pana obecnego pod postaciami eucharystycznymi. Dlatego tabernakulum powinno być umieszczone w kościele w miejscu szczególnie godnym i tak wykonane, by podkreślało i ukazywało prawdę o rzeczywistej obecności Chrystusa w Najświętszym Sakramencie” (KKK 1379). To wierni odkrywali w ciągu wieków adorację eucharystyczną i wpływali na jej kształt. Adoracja łączy bowiem liturgię z pobożnością ludową, naturalną religijność z liturgią niebiańską, po pomoście liturgii ziemskiej. Dlatego nabożeństwa eucharystyczne znajdują się na styku liturgii i pobożności ludowej³⁵

Przepisy prawa liturgicznego domagają się godnego miejsca dla tabernakulum i jego zabezpieczenia oraz godnej formy – powinny one „sprzyjać adoracji Pana rzeczywiście obecnego w Najświętszym Sakramencie ołtarza” (KKK 1183)³⁶ Związek adoracji Najświętszego Sakramentu z celebracją eucharystyczną ukazuje też Liturgia Godzin. *Katechizm* podkreśla, że Liturgia Godzin, która jest jakby przedłużeniem celebracji eucharystycznej, „nie wyklucza, ale domaga się na zasadzie komplementarności różnych form pobożności Ludu Bożego, szczególnie adoracji i kultu Najświętszego Sakramentu” (KKK 1178)³⁷

Jakiegolwiek by nie były historyczne korzenie adoracji Najświętszego Sakramentu, związane z przechowywaniem Eucharystii dla chorych i procesjami związanymi z zanoszeniem jej do nich, to wiara Kościoła rozpoznawała dzięki adoracji Najświętszych Postaci te wszystkie ich atrybuty, które przynależą do samego Boga. Umacniało to teologów formułujących dogmatyczne orzeczenia i *vice versa* – dogmatyczne sformułowania pobudzały pobożność ludową do manifestowania swej wiary. To dzięki *sensus fidei* ludu Bożego, jego pobożności wyrażającej się w różnych formach nabożeństw Kościół odczytywał zawsze, że pod postaciami chleba i wina jest obecny sam Zbawiciel, Jezus Chrystus, Zmartwychwstały przychodzący do swego

³⁵ Kulb a c k i. *Nabożeństwa eucharystyczne w pobożności ludowej* s. 125-126.

³⁶ Z. W i t. *Przygotowanie miejsca dla odnowionej liturgii*. „Roczniki Teologiczne” 50:2003 z. 8 s. 134-136.

³⁷ Por. *Dyrektorium* nr 165.

ludu – sam Bóg. Stąd rozwijający się w ciągu wieków kult adoracji Najświętszego Sakramentu.

*

Św. Paweł pisze w Liście do Koryntian, że nikt „nie może powiedzieć bez pomocy Ducha Świętego: «Panem jest Jezus»” (1 Kor 12, 3). Adoracja Pana obecnego w Najświętszym Sakramencie jest wykonywanym przez chrześcijan aktem religijnym, który jest świadectwem obecności Ducha Świętego w Ludzie Bożym.

Eucharystia stanowi centrum życia Kościoła, obejmując zarówno sprawowanie Najświętszej Ofiary, jak i adorację rozciągającą ten kult w czasie i przestrzeni. Szeroki kontekst nauczania katechizmowego o adoracji w świetle tradycji Starego i Nowego Testamentu ukazuje nam, że chrześcijanin adorujący Eucharystię adoruje samego Boga, unizając się zarówno przed swym Stwórcą, jak i przed swym Panem i Zbawicielem. Stąd ostrzeżenie przed reifikacją Najświętszego Sakramentu – adoracja Obecności to spotkanie osobowe.

To pochylenie się nad kartami *Katechizmu Kościoła Katolickiego* lub innymi dokumentami pontyfikatu Jana Pawła II stanowi w kontekście Roku Eucharystii niezwykle lekcję realizacji pogłębienia tematu adoracji eucharystycznej³⁸

BIBLIOGRAFIA

- Czerwik S.: Pojęcie liturgii według dokumentów reformy soborowej i nowego *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W: Misterium liturgii w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*. Red J. J. Kopeć, H. Sobeczko, R. Pierskała. Opole 1995 s. 15-33.
- Jan Paweł II: Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*. Watykan 2004.
- List apostolski *Mane nobiscum Domine*. „Anamnesis” 11:2005 z. 1 s. 5-17.
- Katechizm Kościoła Katolickiego. Poznań 1994.
- Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Katowice 1985.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania. Poznań 2003.
- Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*. Poznań 2004.
- Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje. „Anamnesis” 11:2005 z.1 s. 20-49.

³⁸ EdE 5.

- Krakowiak Cz.: Celebracja liturgii w duchu *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. „Roczniki Teologiczne” 50:2003 z. 8 s. 223-245.
- Kulbicki P.: Nabożeństwa eucharystyczne w pobożności ludowej. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 z. 8 s. 125-137.
- Nadolski B.: Wprowadzenie do liturgii. Kraków 2004.
- Ratzinger J.: Duch liturgii. Poznań 2002.
- *Theologie der Liturgie*. „Forum Katholische Theologie” 18:2002 s. 1-13.
- Tamburrino F.: *The Mystery of Christ in the Sacrament of the Eucharist: Sacrifice, Communion, Presence*. W: Pontificium Concilium pro Laicis. *Rediscovering the Eucharist*. Città del Vaticano 2005 s. 53-64.

ADORATION OF THE EUCHARIST AS A RELIGIOUS ACT

Summary

The Eucharist is the center of the life of the Church, including both celebration of the Holy Offering and adoration spreading the cult in time and space. The wide context of the Catechism teaching about adoration in the light of the Old and New Testament tradition shows that adoration was the fundamental act of the religious cult also in pre-Christian times. The Old Testament adoration of God is developed into the adoration attitude towards the Incarnated Word – taken both by angels and people – shown to Jesus on earth. The prayer He taught is a lesson of adoration of the Father. The most complete expression of adoration is the earthly adoration that is anticipation of heavenly adoration (liturgy). A Christian, adoring the Eucharist – both during the celebration of liturgy and apart from the Mass – adores God Himself. In this way man's humiliation both before his Creator and before his Lord and Savior finds its most complete expression. Hence a warning comes against reification of the Holy Sacrament – adoration of the Presence is a personal encounter.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: adoracja, Eucharystia, katechizm, kult, liturgia, modlitwa, Rok Eucharystii.

Key words: adoration, Eucharist, catechism, cult, liturgy, prayer, Year of the Eucharist.